

τὰ πτηνὰ, τὰ ἄνθη, τὰ δένδρα καὶ τὰ ῥυάκια, ἅλ-
λοτε συντρόφους γλυκεῖς τοῦ εἰρηνικοῦ ῥοῦ αὐτοῦ. Ὁ
Σαχτᾶς ἐτελείωσε καὶ ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ
πτηνοῦ, ὅπερ κρυπτόμενον εἰς τοὺς καλαμῶνας τοῦ
Μισοσιίπη, προαγγέλλει καταιγίδα μεσημβρινήν.
Οἱ τρεῖς φίλοι ὑπέστρεψαν, διευθυνόμενοι εἰς τὴν
καλύδην, ὃ Ῥεναῖος ἐδάδιζε σιωπηλὸς ἐν μέσῳ τοῦ
ἱεραποστόλου, προσευχομένου, καὶ τοῦ ἀομμάτου
σαχήμ, ἐρευνῶντος ψηλαφητὴ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Λέγε-
ται, ὅτι ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῶν δύο γερόντων, ὃ Ῥε-
ναῖος ἐπανεῆλθε πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ χω-
ρὶς νὰ εὕρῃ τὴν εὐτυχίαν. Ἐρρονεύθη χρόνον τινὰ ὁ-
στερον, μετὰ τοῦ Σουήλ καὶ τοῦ Σαχτᾶ, κατὰ τὴν
εφαγὴν τῶν Γάλλων καὶ τῶν Νατσέζων εἰς τὴν
Λουίζιάνην. Δεικνύουσιν εἰσέτι βράχον τινὰ, ὅπου
μετέβαινε κ' ἐλάθητο περὶ δυσμᾶς ἡλίου.

Σύρος, τῇ 14 Αὐγούστου 1855.

Κ. ΠΩΠ.

Ο ΚΑΡΟΛΟΣ ΦΡΙΔΕΡΙΧΟΣ ΕΡΜΑΝΝΟΣ

ΕΚ ΠΡΑΓΗΣ.

—οοο—

Οἱ ἐξῆς ὀλίγοι στίχοι ἔστωσαν μαρτύριον τῆς ἀ-
γάπης μαθητοῦ πρὸς καθηγητὴν πολυπόθητον, ἀρπα-
γέντα ὑπὸ τοῦ θανάτου ἁώρως ἐν μέσῳ πληρεστᾶτης
ἐπιστημονικῆς ἐνεργείας. Καί τοι ἄλλοι ἱκανώτεροι
ἀνδρῶν τοῦ αὐτοῦ ἐπάξιον μνημεῖον τῶν περὶ τὴν ἐ-
πιστήμην πόνων αὐτοῦ, ὥς συγχωρηθῇ ὁμῶς καὶ εἰς
τὸν μαθητὴν νὰ ἐναποθέτῃ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ διδα-
σκάλου ἓνα τοῦλάχιστον στέφανον σεβασμοῦ καὶ ἀγά-
πης. Κατὰ τὸ ἥμισυ μόνον γινώσκει τις τὸν Ἑρ-
μάννον ὅταν κρίνῃ αὐτὸν ἐκ τῶν συγγραμμάτων του.
Ἡ ἐρasmία καὶ ἀξιοθαύμαστος προσωπικότης τοῦ
ἀνδρὸς καταφαίνεται κυρίως εἰς τὸν πόθον αὐτοῦ, τοῦ
εἶναι διδάσκαλος τῶν μαθητῶν του κατὰ τὴν ἀ-
ληθῆ τῆς λέξεως σημασίαν, οὐ μόνον διὰ τῆς διδα-
σκαλίας ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος. Ὀλίγοι
καθηγηταὶ δύνανται νὰ φθάσωσι τὸν πρὸς τὴν διδα-
σκαλίαν ζῆλον τοῦ Ἑρμάννου· οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ
τὸν ὑπερβῇ. Ἐν Γοτίγγῃ συνήθως ἐξάωροι ἦσαν αἱ
παραδόσεις αὐτοῦ. Ἐκτὸς τούτου ὁμῶς καὶ ἐξο-
μάδα ἀφιέρου τρεῖς ἢ τέσσαρες ἄλλας ὥρας εἰς τὸ
ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθὲν θεωρητικὸν τμήμα τοῦ παι-
δαγωγικοῦ φροντιστηρίου, ὃ αὐτὸς ἀποκλειστικῶς
διεύθυνε. Τέλος καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸν καὶ φιλολογι-
κὸν φροντιστήριον ἀσχέται αὐτῷ τέσσαρας ὥρας καθ'
ἐξομάδα. Καὶ ὁμῶς πάντοτε ἦτο πρόθυμος νὰ θυ-
σιάσῃ καὶ ἄλλας ὥρας ὑπὲρ τινῶν φοιτητῶν, ἀξίων
τῶν καταβαλλομένων πόνων, ὅπως μύησιν αὐτοὺς εἰς
τὰ ἐσωτερικώτερα τῆς φιλολογίας μυστήρια τὰ μὴ

δυνάμενα ν' ἀναπτυχθῶσι τελετφόρως ἐν δημοσίαις
πολυπληθέσι συνεδριάσεσιν. Οὕτω τὸ θέρος τοῦ ἔτους
1854 ἐδίδασκε τακτικῶς εἴκοσι καὶ μίαν ὥρας τὴν
ἐξομάδα· ἐκτὸς δὲ τούτων ἀδιαλείπτως ἦν ἐνησχη-
λημένος εἰς ἐξετάσεις διδακτορικὰς τε καὶ πρικτι-
κὰς· αὐτὸς δὲ ὡσαύτως συνέτασσε καὶ τὰς διαφόρους
διατριδὰς τὰς ἐν τῷ προγράμματι τοῦ Πανεπιστημίου
συνήθως προτασσομένας. Πρὸς τούτοις δὲ ἐπεμελεῖτο
συγχρόνως καὶ νέας ἐκδόσεως τοῦ Χαρικλέους τοῦ Βασι-
λέου, καὶ προπαρασκεύαζε τὴν τετάρτην ἐκδίδειν τῶν
πολιτικῶν αὐτοῦ Ἑλλ. ἀρχαιοτήτων. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ
ἄλλων τούτων τῶν φιλολογικῶν ἐργασιῶν, καὶ τοῦ ἐλα-
χίστου νεοφανοῦς συγγραμματος πληρεστᾶτην ἐλάμ-
βανε γινῶσιν. Ἐν τοιαύτῃ δὲ ἐξωτερικῇ ἐνεργείᾳ ἡ δύ-
ναμις νὰ πιστεῦσθῃ, ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν τῶν παραδό-
σεων αὐτοῦ ἐπασχεν· ἀλλὰ καθὼς ἡ ἐργασία οὐδόλως
ἐξήντλει τὸν ἀκάματον τοῦτον ἄνδρα, οὕτω καὶ ἡ ποι-
κίλη διεύθυνσις τῆς διανοίας αὐτοῦ οὐδόλως ἐξλαπτε
τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Τούναν-
τίον μάλιστα ἦσαν κατὰ τι ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιστημο-
νικαί, καὶ εἰς πολλὰς ἤττον σπουδαίας μεριότητας
αἱ Ἑρμάννιοι παραδόσεις ὑπὲρ τὸ δέον εὐσυνείδητοι.
Ἐν ταῖς συστηματικαῖς ἱστορικαῖς καὶ ἐξηγητικαῖς
παραδόσεσιν οὐδέποτε ὑπερπερήδα τὰς πραγματικὰς
δυσχερείας. Ἐθεώρει δὲ καθήκον αὐτοῦ οὐ μόνον τὰ ἀ-
ναμφισβήτητα ἐξαγόμενα τῆς ἐπιστήμης νὰ μεταδίδῃ
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀμφισβητούμενα
ἐνόμιζε χρεῖος αὐτοῦ νὰ γνωστοποιῇ πρὸς αὐτοὺς, ὅπως
σχηματίσθῃ τὴν κρίσιν αὐτῶν ἱκανήν πρὸς τὴν ἐκλο-
γὴν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ ὀρθοῦ. Οὐδέποτε δὲ κα-
τεγράσθη τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, ἀπαιτῶν τυφλὴν πίστιν εἰς τοὺς
λόγους του, ἀλλὰ πάντοτε ἤθελε νὰ πείθῃ αὐτοὺς
δι' ἀποδείξεων. Ὅσῳ δὲ ὑψηλότερον ἐθεώρει τὸ
ἔργον αὐτοῦ, τοσούτω ταπεινὴ ἐφαίνετο αὐτῷ ἡ
προσπάθεια τοῦ γενέσθαι ἀρχηγὸς σχολῆς φιλοσοφί-
κῆς. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ κατὰ τὰς πρακτικὰς ἀσκή-
σεις τοῦ παιδαγωγικοῦ καὶ φιλολογικοῦ φροντιστη-
ρίου, ὅχι μόνον εὐχαρίστως ἐδέχετο ἀντιρρήσεις, ἀλ-
λὰ καὶ μεγίστην ἠθάνετο χαρὰν, βλέπων εἰς τοῦτο
τὴν ἀναπτυσσομένην ἐπιστημονικὴν κρίσιν τῶν φοι-
τητῶν αὐτοῦ. Ἀναδεχόμενος δὲ τὴν σπουδαίαν ἀνα-
σκευὴν τῶν ἐτραφέντων δοξασιῶν τῶν μαθητῶν αὐ-
τοῦ, παρώτρυνεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐπιστήμην δι' αὐ-
τοῦ τούτου μᾶλλον, ἢ δι' ἐπαίνων κενῶν, οὓς σπα-
νίως μετεχειρίζετο.

Δὲν ὑπάρχει ὁμῶς καὶ παράδειγμα τούναντιον,
ὅτι δι' ἐπιπλήξεως ἀκαίρου καὶ πικρᾶς ἀπεθάρ-
ρυνέ τινα ποτέ· πάντοτε δὲ καὶ τοι μεμνημένος τὸ
πρᾶγμα, ἐτήρει ὁμῶς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ πρόσωπον.
Ὁ Ἑρμάννος δὲν ἦτον ἀπλοῦς φιλόλογος, ἀλλ' ἀνὴρ
ιστάμενος ἐπὶ τοῦ ὅψους τῆς καθολικῆς ἐπιστήμης
τοῦ ἀνθρωπίνου νοός. Μέγαν μὲν τόπον ἐπέειχεν αὐ-
τῷ ἡ φιλαλογία, ἀλλὰ δὲν ἦτον αὕτη τὸ πᾶν δι'
αὐτόν. Τὴν κλασικὴν ἀρχαιοτητα ἐθεώρει ὁ Ἑρ-
μάννος ὡς τὸ σπουδαιότατον μὲν μέσον πρὸς ἐπίτευ-
ξιν τοῦ ἀληθοῦς ἀνθρωπισμοῦ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ μᾶ-
λλον πρὸς κατόρθωσιν τούτου. Διὰ τῆς ιδέας δὲ αὐ-

τοῦ ταύτης ἦν καὶ ὁ κατ' ἀλλήλοτατος πρὸς τὴν δι-
εὐθύνην παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου. Ἐπειδὴ ὡς
κύριον σκοπὸν τῆς σχολῆς ἐθεώρει ὁ Ἑρμάννος τὴν
ἀνάπτυξιν τοῦ χαρακτῆρος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπέ-
νευρε τῇ κλασικῇ σπουδῇ ἐν τοῖς γυμνασίοις τὴν ἀ-
νήκουσαν αὐτῇ θέσιν, ὑπὲρ τῆς ἐπιτενύξεως τοῦ σκο-
ποῦ τούτου ἐν ταῖς καρδίαις τῶν νέων, οὐδέποτε ὁ-
μιῶς ἐταυτοποιεῖ τὸν σκοπὸν τῆς γυμνασιακῆς παι-
δείας μετὰ τοῦ σκοποῦ τῆς φιλολογικῆς διδασκα-
λίας. Ὅστις ἐκ τοῦ παιδαγωγικοῦ φροντιστηρίου τοῦ
Ἑρμάννου μετέβαινεν εἰς τὸν πρακτικὸν βίον, οὗτος
πολλάκις ἠσθάνετο ὅτι ἡ πραγματικὴ δὲν ἀντα-
πεκρίνετο ὁλοτελῶς πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ διδασκά-
λου· τοῦτο ὅμως δὲν ἦτο σφάλμα τῆς ἰδεολογίας τοῦ
Ἑρμάννου ἀλλὰ συνέπειαι ἰδιόζυγων περιοριστικῶν σχέ-
σεων διαφόρου φύσεως, ἐξ ὧν πανταχοῦ ὑποφέρουσι
τὰ σχολεῖα. Ὅσῳ δὲ καὶ ἀν' ἐξέτιμα τὴν ἀξίαν τῶν
καλῶν ὁργανισμῶν, πάντοτε ὅμως προετίμα μᾶλλον
ἐλλειπεῖς ὁργανισμοὺς, ἐφαρμοζομένους ὑπὸ ἀνδρῶν
ἐναρέτων καὶ εὐσυνειδήτων, γινωσκόντων τὴν ἐλλειψιν
τοῦ γράμματος νὰ διορθῶσι διὰ τοῦ ζῶσαντος πνεύ-
ματος αὐτῶν.

Ἡ παράδοσις τοῦ Ἑρμάννου δὲν ἦτο βεβαίως ἐκ
τῶν λαμπροτάτων καὶ ἐπιδεικτικωτάτων. Τούτου δὲ
πρώτη καὶ κυριωτάτη αἰτία ἦν ἡ ἀσθενὴς αὐτοῦ καὶ
πάσης μελωδίας ἐστερημένη φωνή, ταράττουσα πάν-
τα τὸν ἀκροώμενον αὐτοῦ κατὰ πρῶτον· καὶ ὅμως
διὰ τὰς ἀρίστas ἐσωτερικὰς ἰδιότητες τῶν παραδό-
σεων αὐτοῦ, οἱ ἀκροαταὶ μετ' ἄλλας προσοχίας ἡ-
κροῶντο τῶν λόγων αὐτοῦ. Τοῦ Ἑρμάννου αἱ πα-
ραδόσεις ἦσαν πάντοτε τὸ προϊόν τοῦ ἀμέσου πα-
ρόντος· ὅπως δὲ διατηρήσῃ ταύτας τὴν ἰδιότητα
ταύτην, τοσοῦτον ἦν καθ' ἑαυτοῦ αὐστηρὸς, ὥστε
πολλάκις πᾶσαν τὴν σίτησιν αὐτῶν παραδόσεων του
μετέβαλλεν, ὑπὲρ ἰδίως ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιο-
λογίας ἐπραξεν, ὅπως τὴν ἐν αὐταῖς ἀπειρον ὕλην
ἐπὶ τὸ τελειότερον ποτὲ μὲν οὕτω, ποτὲ δὲ ἄλ-
λως διαῤῥυθμίσῃ. Ἰδιόζυγὰς τις ἰδιότης τῶν Ἑρ-
μαννικῶν παραδόσεων ἦν ἡ συχνὴ χρῆσις τῶν παρα-
βολῶν, αἵτινες κατὰ τι βεβαίως ἐκκλίνουντι τῆς
αὐστηρᾶς ἐπιστημονικότητος καὶ λογικῆς αὐτοῦ ἐκ-
φράσεως. Ἀλλὰ καὶ αἱ παραβολαὶ αὗται ἐνίγνοντο
ἐπὶ τέλους· εὐάρεστοι, διότι ἐθεωροῦντο ὡς τοσαῦ-
ται ἀνάγκαι, ἅς συνεχίζει ὁ ἀκροατὴς τῷ κεκμη-
κότι πνεύματι τοῦ σεβαστοῦ καὶ πολυποθήτου κα-
θηγητοῦ, ἀδιακόπως ἀσχολουμένου εἰς τὰς ὑψηλὰς
τάτας καὶ δυσχερεστάτας ἐννοιῶν διακρίσεις. Πρὸς δὲ
τούτοις καὶ ἐκ τῶν παραβολῶν τούτων ἐξήγατο πάντοτε
ἰδέαι τις ζωηρὰ καὶ τοῦ πνεύματος διεγερτικῇ· καθότι
οὐδέποτε ὁ Ἑρμάννος μετεχειρίζετο τὰς παραβολὰς
ἢ τὰ παραδείγματα, ὅπως καλύψῃ δι' αὐτῶν ἐλλει-
ψὲν τινὰ ἐπιστημονικῆς διακρίσεως καὶ ἀναπτύξεως.
Τοιοῦτος ἦν καὶ οὕτως ἐνήργει ὁ Ἑρμάννος ὡς κα-
θηγητής. Πολλὰ καὶ μεγάλα ἀπῆται ὑπὸ τῶν μα-
θητῶν αὐτοῦ, ἀλλ' εἶχε καὶ δίκαιον πρὸς τοῦτο·
διότι καὶ αὐτὸς πάσας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστή-
μης πληρέστατα ἱκανοποιεῖ καὶ ἐξεπλήρου. Ἐν τῇ
ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ ταύτης ἐφαρμογῇ, ἦν

τὸ τελειότατον ἀπεικόνισμα τῶν ἰδίων αὐτοῦ διδα-
σκαλιῶν. Εἶθε δὲ τὸ τέλειον τοῦτο ἀπεικόνισμα τῆς
ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀγάπης, διηνεκῶς (καὶ ἀδιαλεί-
πτως μένοι ζωηρὸν ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν μαθητῶν τοῦ
μεγάλου τούτου ἀνδρός!

ΙΑΚΩΒΟΣ ΛΕΟΠΑΡΔΗΣ.

— 000 —

Ἐκθέτοντες τὰς κατωτέρω βιογραφικὰς εἰδήσεις
προτιθέμεθα νὰ καταστήσωμεν ἐτι μᾶλλον γνωστὴν
εἰς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν φήμην τοῦ Ἰταλοῦ Ἰα. Λεο-
παρδῆ ἀκμάσαντος περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης
ἐκατονταετηρίδος· διότι τοῦ ἀνδρός τούτου ἡ βίος
κατηναλώθη ὅλος εἰς τὴν σύντονον μελέτην τῶν
ἐλληνικῶν συγγραμμάτων. Ἀκορῶντως θηλάζων τὸ
γάλα τῆς ἐλληνικῆς σοφίας, ἀπέκτητεν ὄντως οὐ μόνον
καὶ ἰαν ἀλλὰ καὶ καρδίαν ἐλληνικὴν.

Ἐγεννήθη ὁ Ἰάκωβος Λεοπαρδῆς τὸ 1798 ἐν Ρε-
κανάτῃ μικρᾷ πόλει τῆς Παπικῆς Ἐπικρατείας.
Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὴν τῶν γραμμάτων προκαταρκτι-
κὴν σπουδὴν ὑπὸ Ἰ. Τόρε, καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν
ὑπὸ Σ. Σακίνη, ὑπὸ μὲν τὸν πρῶτον ἐσπούδασε
μέχρι τοῦ ἐνάτου ἔτους τῆς ἡλικίας του, ὑπὸ δὲ
τὸν δεύτερον μέχρι τοῦ δεκάτου τετάτου. Μετὰ
δὲ ταῦτα διδάσκαλός του ὑπῆρξε μόνῃ ἡ πλουσίη
βιβλιοθήκη τοῦ πατρὸς του, ἀνδρὸς φιλομαθεστάτου.
Ἐν αὐτῇ, κάτοχος ἦδη ὢν τῆς μητρικῆς γλώσ-
σης καὶ τῆς λατινικῆς, μόνος ἐξέμαθε τὴν γαλλι-
κὴν, τὴν ἰσπανικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν, πρὸς ταύ-
τας δὲ καὶ τὴν ἐλληνικὴν, καὶ τὴν ἑβραϊκὴν εἰς
τοιούτον βαθμὸν τελειότητος, ὥστε καὶ συζητήσεις
διὰ τῆς τελευταίας ὑπεστήριξε μετὰ τινῶν λογίων
Ἰουδαίων ἐξ Ἀγκῶνος.

Ἡ βίος τῆς χώρας εἰς ἣν ἐγεννήθη καὶ ἀνετάρχη,
καὶ αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις τῆς ἐποχῆς, δὲν ἐπέ-
τρεπον εἰς αὐτὸν νὰ γνωρίσῃ τὸν ἀνατολικὸν κό-
σμον, ὡς ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τοῦτο προϊόντος
τοῦ χρόνου, ὅτε τριακονταετῆς εἰρήνη καὶ αἱ προσ-
πάθειαι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀπέσπασαν
βαρμασίως τὸ μυστηριώδες ἐκεῖνο κάλυμμα τὸ ἀ-
ποκρύπτει αὐτόν. Ὑβεν ἤρξατο πρῶτον νὰ μελετᾷ
τὸν ἐλληνικὸν κόσμον, συνοικισθεὶς εὐτυχῶς μετὰ
τῶν ὑψηλοτέρων νοῶν τῶν ἀπὸ τῶν παναρχαίων
χρόνων ἀσχοληθέντων εἰς τὴν ἐρευναν τοῦ παντός.
Ἀπίστευτος σχεδὸν καταντᾷ ἡ γνώσις ἣν εἶχεν ἀ-
ποκτήσει τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἡ εὐκολία
μεθ' ἧς ἐνόει τοὺς ἀμιμήτους αὐτῆς συγγραφεῖς.
Ἀρκεῖ μόνον νὰ εἰπώμεν, ὡς καὶ ὁ ἴδιος μετὰ ταπει-
νοφροσύνης ὁμολογεῖ, ὅτι εἶχε κατανοήσει σαφέ-
στερον καὶ ζωηρότερον τὴν ἐλληνικὴν κοινωνίαν ἢ
τὴν ῥωμαϊκὴν, ἐτι δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἰταλικὴν.

Διὰ τῆς οἰκειότητος ταύτης ἐκτῆτατο εἰδὼς τι
κριτικῆς μαγείας ἐφ' ὅλων τῶν Ἑλλήνων δοκίμων